

faciligata kaj naturigata – konatas kelkcent projektoj kaj *latinidaj planlingvoj*. Nesurprize, ili aspektas kiel novaj latinidaj lingvoj kaj – konscie aŭ ne – imitas ilian evoluon. Tie oni devas prikonsideri du faktorojn: la historian, reprezentatan de la latina lingva tradicio, kaj la sociolingvistikan, elirantan el la efektiva uzo de internaciaj lingvoj. La plej granda parto de latinidaj projektoj havas nur historian valoron, ĉar ili praktike ne realiĝis.

Ili tamen reprezentas la plej grandan homogenan grupon inter ĉiuj planlingvaj projektoj entute: en la bibliografio de internaciaj lingvoj de Duliĉenko el la jaro 1990 troviĝas ducento da ili, ekzemple: Nov Latin, Rosa 1890; Novilatiin, Beerman 1895; New Latein, Frandsen 1902; Universal-Latein, Möser 1902; Latino commerciale, Chillet 1904; Novilatin, Blondel 1907; Latino internationale, Basso 1910; Semilatin, Möser 1910; Nove Latine, Ernst 1910; Újlatin, Koleszár 1917; Nov Latin Loqui, Pompiani 1918; Neo-Latina, Diemen 1920; Latinesco, MacMillan 1925; Latino viventi, Fibula 1925; Mundi Latin, Weisbart 1930; Neolatino, Schild 1947; Eurolatin, Visser 1964; Neulatein, Lorenz 1971; Latino modernigita, Bákonvi 1960–1970.

Aliflanke tiuj planlingvoj, kiuj fakte funkciis kaj vivis/vivas, estas ĝuste la latinidoj, se ni flankenmetas la ĝermanan Volapük kiel la unuan sukcesintan planlingvon entute. *Esperanto*, kiu pro sia apriorica gramatiko kaj vortderivado estas envicigata inter aŭtonomajn sistemojn, havas principe latinidan ĥarakteron. El la enorma aro da reformprojektoj kiuj volis plinaturigi ĝin, estas praktike uzata nur *Ido*. *Latino sine flexione*, uzita dum preskaŭ duonjarcento, estas la plej brila reprezentanto de kategorio de puraj latinidoj. Ankaŭ du plej konataj sistemoj de la naturalisma skolo, *Occidental* kaj *Novial*, apartenas al latinidoj, same kiel *Interlingua*/*IALA*.

Lingvistike apartenas la latina lingvo al la branĉo latino-faliska de la italika grupo de la *hindeŭropa* lingvofamilio (tiu ĉi lingvofamilio ampleksas i.a. preskaŭ ĉiujn eŭropajn lingvojn, ekz. grupon ĝermanan kaj slavan), el la latina lingvo evoluis latinidaj (Romanaj) etnolingvoj, precipe la itala, la romanĉa, la sarda, la franca, la okcitana, la hispana, la kataluna, la galega, la portugala, la sefarda, la rumana, la moldava.

Latina skribo (ekestinta el la greka kaj etruska alfabetoj): originale 20 majusklaĵ literoj («maiuscula»): *A B C D E F H I K L M N O P Q R S T V X*. Literon *I* oni uzis ankaŭ por la sono [j], literon *C* ankaŭ por *G*, poste diferenciĝis [k] kaj [g]. *U* kaj *V* estis la sama litero: majuskle ekzistis nur *V*, poste minuskle («minuscula») *u*: *VENIO* – *uenio* (minuskloj evoluis el la mezepoka alfabeto). En la klasika latina ne estis *K, k, J, j, U, u, v, W, w, Y, y, Z, z*, kiuj estis poste transprenitaj aŭ el la greka alfabeto (*K, U, Y, Z*), aŭ faritaj el jam ekzistantaj literoj (*J, W*).

Restaŭrita prononco: vokaloj estas longaj aŭ mallongaj, laŭ la ĥaraktero de la silabo, sed sen speciala ortografio (a, e, i, o, u). La litero **V/u** estas aŭ konsonanta [ŭ] aŭ vokala [u]; **i (j)** aŭ konsonanta [j] aŭ vokala [i]. La litero **c** prononciĝis kiel [k]; **qu** kiel [kŭ]; **au** kiel [aŭ]; **ae** kiel [aj]; **oe** kiel [oj]. **h** estis antikve ĉiam prononcata, sed iom post iom malaperis. En helenaj pruntvortoj estis uzataj **ch, ph, th** [kh]/[h], [ph], [th], poste [k], [p], [t]. La akcento ĝenerale troviĝis sur la antaŭlasta silabo, se ĝia vokalo estis longa, aŭ je la antaŭantaŭlasta, se mallonga, ekz. *amīcus*, sed *fābula*, ĉar *u* estas mallonga.

La latina estas *fleksia* lingvo, finaĵoj indikas la gramatikan funkcion. Vortordo en la frazo estas SOV (subjekto-objekto-verbo).